

POSTANOWIENIE

22 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

na posiedzeniu niejawnym 22 września 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B.M. i M.M.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 14 marca 2022 r., I ACa 495/21,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów, z tytułu kosztów postępowania kasacyjnego, kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami wynikającymi z art. 98 § 1¹ k.p.c. za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach, w następstwie apelacji obu stron, w punkcie pierwszym zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z dnia 16 lutego 2021 r. – ustalający, że bliżej oznaczona umowa o kredyt mieszkaniowy łącząca powodów z pozwanym Bankiem jest nieważna i oddalający powództwo w pozostałym zakresie – w ten sposób, iż zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 209 503,22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 stycznia 2019 r., a w pozostałej części powództwo oddalił, oraz co do kosztów postępowania

pierwszoinstancyjnego, w punkcie drugim oddalił apelację powodów w pozostałej części i w całości apelację pozwanego, a w punkcie trzecim orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, pozwany wskazał przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Jego zdaniem w sprawie wystąpiły istotne zagadnienia prawne wyrażające się w następujących pytaniach:

1) czy w świetle art. 385¹ § 1 k.c. oraz w świetle art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 uznać należy, że postanowienia umowy kredytu denominowanego/indeksowanego do waluty obcej, które w swojej treści odwołują do tabel kursów banków, służących przeliczeniu kwoty kredytu wyrażonego w walucie, do której kredyt jest denominowany/indeksowany, na walutę krajową, a także przeliczeniu wysokości raty kapitałowo-odsetkowej wyrażonej w walucie, do której kredyt jest denominowany/indeksowany, na walutę krajową, naruszają interesy konsumenta w sposób rażący, w sytuacji w której (i) konsument został pouczony, że wahania kursów waluty obcej, do której kredyt jest denominowany/indeksowany, wpłyną na wysokość salda kredytu oraz wysokość raty kapitałowo-odsetkowej wyrażonej w walucie krajowej, a także w sytuacji w której (ii) przez odwołanie do waluty obcej - konsument otrzymuje świadczenie ekwiwalentne w postaci niższego oprocentowania kredytu, a (iii) kursy waluty wynikające z tabeli kursów banku nie odbiegają w sposób znaczny od średniego kursu NBP?";

2) czy umowa kredytu denominowanego w CHF, co do której sąd orzekający ustalił, że w swojej treści zawiera postanowienia abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., może być z tej przyczyny uznana za bezwzględnie nieważną z uwagi na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego na mocy art. 58 § 2 k.c., a jeżeli tak to, czy z uwagi na pewność obrotu prawnego uzasadnienie wyroku w zakresie sprzeczności umowy z zasadami współżycia społecznego powinno w sposób szczegółowy i jednoznaczny wskazywać podstawy dokonania takiego ustalenia, zasady współżycia społecznego, które zostały przez tę umowę naruszone oraz sposób w jaki umowa naruszyła te zasady?";

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.; z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12, niepubl. oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, niepubl.).

Zagadnienia sformułowane przez pozwanego nie czynią zadość wskazanym wymaganiom, gdyż zostały już wystarczająco wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub nie mają istotnego znaczenia w sprawie.

Przede wszystkim wyjaśniono już, że pojęcie „rażącego” naruszenia interesów konsumenta należy interpretować w świetle art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, w którym mowa jest o postanowieniach powodujących „znaczącą” nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W rezultacie trafnie uznaje się, że formuła zastosowana w art. 385¹ § 1 k.c. powinna być interpretowana rozszerzająco przez przyjęcie, iż o naruszeniu interesu konsumenta świadczy nierównowaga, na niekorzyść konsumenta, praw i obowiązków stron wynikających z umowy, która jest istotna, znacząca (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, Biul. SN 2006, nr 5, s. 12, z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC-ZD 2017, nr 1, poz. 9, z dnia 30 czerwca 2020 r., III CSK 343/17, OSNC 2021, nr 2, poz. 13 i z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2023 r., I CSK 5772/22, niepubl.). W celu zaś ustalenia, czy klauzula znacząco narusza interesy konsumenta, trzeba w szczególności wziąć pod uwagę, czy pogarsza ona położenie prawne konsumenta w stosunku do tego, które - w braku umownej regulacji - wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (zob. w szczególności uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2021 r., III CZP 43/20, Biul. SN 2021, nr 10, s. 11 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, niepubl., z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64, z dnia 30 czerwca 2020 r., III CSK 343/17, OSNC 2021, Nr 2, poz. 13, z dnia 25 listopada 2020 r., V CSK 16/19, niepubl. i z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.). Kierując się tymi wskazówkami Sąd Najwyższy uznaje obecnie jednolicie – co dostrzegł Sąd Apelacyjny - że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza

kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron, w związku z czym jest niedopuszczalne (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, niepubl., z dnia 19 września 2018 r., I CNP 39/17, niepubl., z dnia 24 października 2018 r., II CSK 632/17, niepubl., z dnia 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, niepubl., z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, niepubl., z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, niepubl., z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, niepubl., z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, Glosa 2020, nr 4, s. 67 i n., z dnia 30 września 2020 r., I CSK 556/18, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl. i z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 674/22, niepubl.). Ogólne kryteria przewidziane w art. 385¹ § 1 k.c. Sąd Najwyższy doprecyzował też - z odwołaniem do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - w odniesieniu do klauzul ryzyka walutowego zawartych w szeroko rozumianych umowach kredytów indeksowanych do waluty obcej (por. zwłaszcza wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i tam omówiony wyrok Trybunału z dnia 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 99-103, teza), oceniając w szczególności negatywnie – podobnie jak uczynił to *in casu* Sąd odwoławczy - ponoszenie przez kredytobiorcę nieograniczonego (nieproporcjonalnego) ryzyka walutowego. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał też, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było przyjąć, iż konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej czy denominowanego w tej walucie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl., z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl., z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl. i z dnia 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22, niepubl.), co wskazywałoby na jednoznaczność postanowienia wprowadzającego to ryzyko i wykluczającego jego kontrolę pod kątem abuzywności, zważywszy, iż chodzi o postanowienie określające świadczenie główne (por. art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). W tym kontekście zastrzegał m.in., że ogólne pouczenie

konsumenta, iż wahania kursów waluty obcej, do której kredyt jest denominowany/indeksowany wpłyną na wysokość salda kredytu oraz wysokość raty kapitałowo-odsetkowej wyrażonej w walucie krajowej, jest niewystarczające dla stwierdzenia, że bank udzielił kredytobiorcy konsumentowi wystarczającej informacji. Podkreślał też, że nawet przestrzeganie przez bank obowiązującego w dacie zawarcia umowy standardu wynikającego z rekomendacji S Komisji Nadzoru Bankowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie wydanej w 2006 r., nie wyklucza oceny, że bank nie udzielił konsumentowi należytej informacji, a ocena ta może przesądzać nietransparentność klauzuli ryzyka walutowego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2022 r., I CSK 2071/22, niepubl. i tam przywoływane orzeczenia). Z poczynionych zaś w sprawie ustaleń wynika, że powodom nie udzielono pełnej i rzetelnej informacji o ryzykach związanych z zawarciem umowy, w tym wiążących się z zastosowaniem klauzul odwołujących się do kursu CHF. Nie uczyniono zadość „ponadstandardowemu” obowiązkowi informacyjnemu wymagającemu wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, w tym poinformowania, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej, mimo dokonywanych regularnych spłat. Zakres przekazanych powodom informacji nie obrazował skali możliwego wzrostu zadłużenia kredytowego. Nie przedstawiono im symulacji wysokości rat, a zwłaszcza kwoty całego zobowiązania kredytowego przy różnych kursach, ani nie określono granic potencjalnego wzrostu kursu CHF (por. s. 17-18 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). W konsekwencji Sądy *meriti* miały podstawę do uznania, że klauzula ryzyka walutowego nie była transparentna, co umożliwiało jej ocenę pod kątem art. 385¹ § 1 k.c., która okazała się negatywna.

Kwestia, czy umowa kredytu denominowanego w CHF, zawierająca postanowienia abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. – *in casu* chodziło o klauzule przewidujące przeliczenie kwoty wypłacanego w złotych kredytu i wysokości uiszczanych w złotych rat kapitałowo-odsetkowych według dwóch różnych kursów walut (tzw. spread walutowy), ustalanych jednostronnie i dowolnie

przez bank (por. s. 20-21 uzasadnienia) - może być z tej przyczyny uznana za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego i bezwzględnie nieważną (art. 58 § 2 k.c.), nie ma istotnego znaczenia w sprawie. Nawiązuje bowiem do wzmianki Sądu Apelacyjnego, że ukształtowana przez Bank treść umowy kredytu i niepełne wypełnienie przezeń obowiązków informacyjnych o możliwej rażącej dysproporcji świadczeń przemawiało za przyjęciem abuzywnego charakteru zawartych w umowie klauzul indeksacyjnych, „a nadto narusza zasady współżycia społecznego, do których odwołuje się art. 58 § 2 k.c.”. Tymczasem wzmianka ta miała charakter uboczny, a podstawowe znaczenie dla stwierdzenia nieważności umowy miała ocena Sądu odwoławczego, że usunięcie spornych klauzul indeksacyjnych „czyni zawartą przez strony umowę dotkniętą nie dającym się usunąć brakiem, skutkującym jej nieważnością” (por. s. 23). Stosownie do stanowiska Sądu odwoławczego, odwołującego się do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, przedmiotowe postanowienia niedozwolone nie mogą być zastąpione (w tym z odwołaniem do art. 358 § 2 k.c.), a bez nich zawarta przez strony umowa nie może nadal obowiązywać i być wykonywana, gdyż unieważnienie tych postanowień prowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również - pośrednio - do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją przedmiotowego kredytu do waluty, a tym samym spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (por. s. 22 uzasadnienia). Stanowisko Sądu Apelacyjnego pozostaje w zgodzie z jednolitym obecnie poglądem Sądu Najwyższego, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej umowa ta nie może wiązać stron w pozostałym zakresie ani jako kredyt złotówkowy (z oprocentowaniem obliczanym na podstawie wskaźnika LIBOR/SARON), ani jako tzw. kredyt czysto walutowy. W szczególności bowiem wskazuje się, że utrzymanie takiej umowy jako kredytu czysto walutowego – do czego *in casu* zmierza pozwany - prowadziłoby do niedopuszczalnego zniekształcenia woli stron, która ukierunkowana była od początku na wypłatę kredytu w walucie krajowej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 694/22, niepubl., z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i II CSKP 405/22, niepubl., z 20 maja 2022 r., II CSKP 713/22 i II CSKP 943/22, niepubl., z dnia 26

maja 2022 r., II CSKP 650/22, niepubl. i z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił, jak w sentencji.

(K.L.)

[ms]